

BEFEJEZÉS.

I.

Aki a föld delejességéből csak a delejvassal a tál vizen ide-oda úsztatott kacsákat ismerné: annak nehéz volna megértenie, hogy ez a játék a nagy mindenség gépeztének és a világok mozgásának titkát rejti magában. Ugyanigy, aki csupán az asztalmozgatásból ismeri a spiritizmust, amit ő mulattatónak és olyannak tart, hogy képes valamely társaságot szórakoztatni: az fel nem foghatja, hogy ez az egyszerű és közönséges, már a legősibb időkben és a félvad emberek által is ismert jelenség, kapcsolatban állhat a társadalmi rend legfontosabb kérdéseivel. Valóban mi vonatkozásban lehetne a fölületes szemlélő előtt az asztal mozgása az ember erkölcsével és jövőjével? Mégis, ha valaki gondolkodik, annak be kell ismernie, hogy az a hatalmas mozgó (motor), mellyel az ember ma átszeli a térséget és megszünteti a távolságot, szintén csak az ősidők óta használt fazék alakjában volt ismeretes egykor, melynek forrás közben emelkedik a fedője. Tudjátok meg tehát ti, kik az anyagi világon kívül semmi-
ben sem hisztek: hogy a titeket megvető mosolyra készítő mozgó asztal egész tudományt tárt elénk és oly kérdéseket oldott meg, melyeket még semmiféle bölcsélet sem volt képes megfejteni. Ünnepelesen felkérlek minden jóhiszemű ellenfelet, mondja meg őszintén, szánt-e fáradságot arra, hogy tanulmányozza előbb, ami fölött itélkezik? Józan értelemmel ugyanis csak úgy lehet értéke valamely bírálatnak, ha ismeri a bíráló azt, amiről beszél. Olyasmit kigúnyolni, amit nem ismerünk s amit a lelkiismeretes kutató bonckésével fel nem tártunk: nem bírálat, hanem fölületességünk és

szegényes ítéletünk elárulása. Valóban, ha mint emberi művet mutattuk volna be ezt a bölceletet: kevesebb megvetéssel találkozott volna és azok, akik az emberi vélemények irányítására hivatottaknak érzik magukat, legalább arra méltatták volna, hogy megvizsgálják. Csakhogy ez szellemektől származik. Micsoda balgaság! Így még csak egy pillantásra sem méltó. A neve után ítélik meg, mint a mesebeli majom a héjja után ítélte meg a diót. Tegyük tehát félre, ha akarják, e tan származását és úgy vizsgálják meg, mintha ember alkotása volna; azután mondják meg igaz lelkiismerettel, lehet-e gúnyolódni fölötte, ha a l a p o s a n olvasta el az ember?

II.

A spiritizmus a legveszedelmesebb ellenfele a materializmusnak, tehát nem is csoda, hogy épen annak hívei, a materialisták, a spiritizmus ellenségei. Mivel pedig a materializmus oly tan, melyet alig mer az ember elismerni, ez csak annak jele, hogy hirdetői nem nagyon erőseknek érzik magukat és még lelkiismeretük befolyása alatt állanak, tehát az értelem és a tudomány köpenye alá rejtőzködnek. Azonban azok, akik leginkább kételkednek, még a vallásra is hivatkoznak, holott azt époly kevéssé ismerik és értik, mint a spiritizmust. Támadásuk főpontja főképen a csodálatos és a természet fölött álló, melyet nem akarnak elismerni. Másképp mondva, szerintük a spiritizmus csak nevetéses és erőszakolt föltevés lehet, mivel csodaszerű eseményekből indul ki. Nem gondolják meg, hogy amidőn minden tartózkodás nélkül megtámadják a csodást és a természet fölött állót: a vallást is megtámadják. A vallás valóban kinyilatkoztatáson és u. n. csodákon alapszik. Mik pedig a kinyilatkoztatások, ha nem az emberi létkörön kívül jövő üzenetek? Mózesről kezdve minden szent író ilyen üzenetekről beszélt. Mi egyébek a csodák, mint rendkívüli és főképen természetfölötti események, mivel az egyház tanítása szerint hatályon kívül helyezik a természeti törvényeket. Így tehát, akik

a csodást és természet fölött valót elveik, tagadják magát a vallás alapját. Azonban nem ily szempontból kell tekintenünk a dolgot. A spiritizmusnak nem azt kell vizsgálnia, vajjon vannak-e csodák vagy sem? Vagyis, hogy Isten eltérhetett-e bizonyos esetekben a mindenséget kormányzó örök törvényektől? Isten teljes szabadságot engedett, hogy erről mit higyjünk. A spiritizmus hirdeti és bebizonyítja, hogy azok a jelenségek csak látszólag állanak a természeti törvény fölött. Némelyek előtt csak azért tetszenek ilyeneknek, mert szokatlanok és nem tartoznak az ismert dolgok közé. Különbözik pedig semmivel sem kevésbé állanak a természet fölött, mint minden más jelenség, amit a tudomány ma képes megmagyarázni, de ami csodálatosnak látszott az elmúlt időkben. Kivétel nélkül minden szellemi jelenség általános érvényességű törvény következménye, és előttünk ismeretlen, általunk még meg nem értett természeti erőt tár fel, melyről azonban a megfigyelés azt bizonyítja, hogy az a dolgok rendjébe tartozik. A spiritizmus tehát még a vallásnál is kevésbé nyugszik csodaszerűségen és a természetfölötti jelenségeken. Akik ilyen címen támadják, nem ismerik a spiritizmust, ha mindjárt a legtudósabbak is. Azt mondjuk ezeknek: ha tudományuk, mely annyi mindenre megtanította, arra nem volt képes őket megtanítani, hogy a természet birodalma határtalan, akkor ők csak féltudósok.

III.

Azt mondjátok, ki akarjátok gyógyítani korszakotokat a rögeszméből, mely azzal fenyeget, hogy meghódítja a világot. Jobban szeretnétek, ha a világot a hitetlenség hódítaná meg, amit ti igyekeztetek hirdetni? Nem épen a hit hiányának kell-e tulajdonítanunk a családi kötelékek meglazulását és a legnagyobb részét annak a sok rendellenességnek, mely aláaknázza a társadalmat? A spiritizmus, rámutatván a szellem léteire és halhatatlanságára, feléleszti a jövőben való hitet, felébreszti a lehangoltak bátorságát és segít elszántan

viselnünk az élet nehézségeit. Meritek-e ezt rossznak nevezni? Két tan áll szemben egymással. Egyik tagadja a jövő életet, a másik hirdeti és bizonyítja. Az egyik nem magyaráz meg semmit, a másik mindent megvilágít és épen ezzel szól az értelemhez. Az egyik az önzést szentesíti, a másik az igazságosság és az Istenhez való, meg a felebaráti szeretet alapjául szolgál. Az első csak a jelenre mutat és elől minden reménységét, míg a másik vigasztalva élénk tárja a jövővé őriási térségét. Melyik a veszedelmesebb e kettő közül?

Némelyek, még pedig a legkétkelkedőbb emberek, a testvériség és haladás apostolai akarnak lenni. A testvériségnek azonban érdektelenség és önmegtágadás a feltétele. A görög azonban a valódi testvériséggel ellenkezik. Mi jogon kívántok tehát áldozatot attól, kinek azt mondjátok, hogy ha meghal, vége van számára mindennek? Azt mondjátok, hogy ő holnap talán már olyan lesz, mint valami szétbomlott és félrelökött ócska gép. Ugyan, mi cimen kívánhatnátok tőle bármikor is nélkülözést? Nem sokkal természetesebb ennél, ha általatos meghagyott rövid pár pillanatát a lehető legjobban igyekeztek eltölteni? Innen van az, hogy mindenki sokat akar szerezni a földi javakból, hogy minél több örömet élvezhessen. Ez a kívánság támaszt az emberben irigységet mindazok iránt, kiknek többjük van, mint neki. Ettől az irigységtől csak egy lépésre van már az a vágy, mely másét elvenni készíti őt. Mi tartja vissza ettől? Talán a törvény? Hisz a törvény nem mindenható ér el. Azt mondanátok, hogy a lelkiismeret vagy a kötelesség érzete? Ugyan mire alapítjátok a kötelesség érzetét? Van értelme annak, hogy legyen ily érzélem, mikor hitetek szerint az étellel együtt minden véget ér? Ily hit mellett csak egy dolog lehet józanul elfogadni: kiki magára gondoljon. Emellett üres szó csak: a testvériség, lelkiismeret, kötelesség, a felebaráti szeretet, sőt maga a haladás is. Oh, nem tudjátok, mennyi bajt okoztok ily tanok hirdetésével a társadalomnak és mily sok bűnért háramlik rátok a felelősség. De minek beszélek én felelősségről?

A kétkelkedő nem ismer felelősséget, ő csak az anyagot imádja.

IV.

Az emberiség haladásának alapja az igazságosságban, meg az Isten iránti és a felebaráti szeretet törvényének érvényesítésében rejlik. E törvény a jövő élet bizonyosságán alapszik. Ha megdöntitek ezt a bizonyosságot, a törvény alapkövét mozdítottátok ki helyéből. Ebből a törvényből ered valamennyi más törvény, mert az magában foglalja az ember boldogságának összes feltételeit. Csakis ez gyógyíthatja be a társadalom sebeit; és az ember összehasonlítva a korszakokat s a népeket, megítélheti, mennyire javulnak viszonyai, ha jobban megérti és teljesíti ezt a törvényt. Hiszen ha már a törvény részleges és tökéletlen betöltése is képes valódi jót eredményezni, mi lehetne még, ha csupa ily irányú törekvés képezne alapját az egész társadalomnak! De lehetséges-e ez? Lehetséges, mert ha tíz lépést tett már valaki, tehet huszat és többet is. Már is látjuk, hogy mint eszik a népeknek egymás iránt való ellenszenvük. Az őket szétválasztó vadtság mennyivel alább száll a művelődés hatása alatt. Kezet nyújtanak immár egymásnak a világ legtávolabb eső helyeiről. Igazságosabbak a nemzetközi törvények és napról-napra ritkulnak a háborúk, s nem zárják ki az emberbaráti érzést.¹ Az érintkezésekben bizonyos egyformaság létesül és lassanként elenyészik a fajok és az osztályok különbsége. A különböző hitűek elnémitják már a felekezeti előítéleteket, hogy az egyetlen Isten tiszteletére egyesüljenek. Azokról a népekről mondom ezt, kik vezető szerepet játszanak a művelődés terén. (789—793.) Mindamellet még nagyon hátra vagyunk a tökéletességtől. Nagyon sok régi romot kell még eltakarítanunk, hogy a barbárság utolsó nyomait is eltün-

¹ Ne feledjük el, hogy Allan Kardec ezt a múlt század 50-es éveiben írta és nem is sejtette, hogy napjaink szomorú eseményei látszólag mennyire ellentétben állanak e felfedéseivel.

tessük. Avagy fennállhatnának-e ezek a romok még a haladás ellenállhatatlan hatalmával és az élő erővel szemben is, mely maga a természeti törvény? Ha nemzedékünk előrehaladottabb lehet a régebbieknél, miért ne lehetnének az utánunk következők előrehaladottabbak, mint mi vagyunk? Azzá teszi őket a dolgok kényszerítő hatása. Először is, mivel napról-napra kivész minden nemzedékből a régi visszaélés előharcosa, és így a társadalom lassanként az ósdi előítéletektől megszabadult újabb elemekből alakul. Másodszor, mert az ember haladni akarván, tanulmányozza az akadályokat, hogy utjából elgördíthesse. Már pedig ha el nem vitathatjuk, hogy a haladás érdekében mozgalom folyik: akkor kétséget sem szenvedhet, hogy előmenetelnek kell történnie. Az ember természetében rejlik, hogy boldog óhajt lenni, vagyis haladni törekszik, hogy növelje boldogságát; különben nem volna miért haladnia. Miben állhatna számára a haladás, ha helyzetét meg nem javíthatná? Mihelyt azonban megszerezte mindazokat az örömeket, melyeket értelmi előmenetele biztosít neki: azt veszi észre, hogy boldogsága nem teljes. Belátja, hogy a társadalmi viszonyok biztonsága nélkül lehetetlen boldognak lennie. Ezt a biztonságot pedig csakis az erkölcsi előmenetelben találhatja meg. Így tehát a dolgok kényszerítő hatása alatt maga fogja erre az utra terelni haladását és a spiritizmus fogja e cél elérésére neki a leghathatósabb segítő eszközt nyújtani.

V.

Vannak, kik azt mondják, félni kell attól, hogy a spiritizmusban való hit elárasztja a világot. Ezzel csak a spiritizmus erejét hirdetik, mert alaptalan és észszerűtlen eszme sohasem válhat általánossá. Ha tehát a spiritizmus, mint azt mindenki elismeri, mindenütt és különösen a felvilágosodott osztályokban, gyökeret ver és hivatkozást szerez magának, az csak arra vall, hogy igazságon alapszik. Rágalmazóinak minden erőlködése hiábavaló. Bizonyítja ezt az is, hogy amint látszik, csak új

életre kelt azáltal, hogy ők nevetségesnek akarták feltüntetni. Ez az eredmény igazolja, amit annyiszor mondtak a szellemek: „Ne nyugtalankodjatok. Bármit tesznek ellenetek, hasznotokra fordul. Legnagyobb ellenfeleitek akaratlanul is a ti ügyeteket fogják szolgálni. Isten akaratán az emberek rosszakarata tul nem tehet.“

Az emberiség fejlődése a spiritizmus segítségével új korszakhoz ért, t. i. az erkölcsi haladás korszakához, ami elkerülhetetlen következménye neki. Ne csodálkozzatok tehát tovább a spiritista eszmék rohamos terjedésén. Az az elégtétel okozza ezt, melyet kutatóinak nyújt, kik többet látnak benne, mint muló szórakozást. Jobban mondva, mivel az ember boldog óhajt lenni, nem esuda, ha olyan eszmébe kapaszkodik, mely boldoggá teszi.

A spiritizmus eszméinek fejlődésében három időszakot különböztetünk meg. Az első a kíváncsiság időszaka, mely már elmúlt, mert csak addig tart a kíváncsiság, amíg ki nem elégitette az ember. Azután elejtí tárgyát és mást keres. Ezt a jelenségek rendkívülisége idézte elő. A második az okoskodás és böleselkedés időszaka, mely már megkezdődött és nem az a sorsa, ami az elsőé, mert komoly gondolkozással és ítélkezéssel jár. A harmadik, mely az eszmék alkalmazásának és következményeinek időszaka, a másodikat fogja elkerülhetetlenül követni. A spiritizmus főképp azóta haladt, mióta jobban megértették benső lényegét és látják horderejét; mert az ember legérzékenyebb oldalát érinti. Ez az oka általános terjedésének és ez annak az erőnek a titka, mely diadalra vezet. Akik megértik, azok boldogan várják, hogy hatása a tömegre is kihasson. Még aki a materializáció jelenségeiből mit sem látott, az is azt mondja magában: van a jelenségeken kívül oly bölcselet, mely mindazt felderíti előttem, amit semmiféle okoskodás sem volt képes megmagyarázni nekem. Következtetés utján józan bizonyítékait találok meg benne oly tételeknek, melyek jövőmre nézve fölötté fontosak. Megnyugtat s a biztonság és bizalom érzésé-

vel tölti el lelkeket. Megszabadít a bizonytalanság gyötrelmeitől. A tények kutatása emellett csak másodrendű. Akarjátok-e sikerrel folytatni e tan legyőzésére fordított fáradságokat, kik ellenfelei vagytok? Megmondom a módját. Állítsatok valami jobbat a helyébe. Találjatok bőlebb magyarázatot minden általa megoldott kérdésnek. Adjatok az embernek más bizonyosságot, ami boldogabbá teszi, mint ez; de emellett értsétek meg jól a „bizonyosság“ szó horderejét. Az ember t. i. csak az észszerűt fogadhatja el bizonyossággént. Ne érzétek be azzal, hogy egyszerűen tagadjatok. Nagyon könnyű ez; de bizonyítsatok be tényekkel, hogy csakugyan nem áll az, amit a spiritizmus tanít és nem is lehetett olyasmi soha és ezután sem lehet. Mutassatok meg főképen azt, mi van a helyében, ha ez nincs. Végül pedig bizonyítsatok be, hogy a spiritizmus következményei nem abban állanak, hogy jobba és boldogabbá teszik azt az embert, ki hatása alatt az evangéliumi értelemben vett legűszűbb erkölcsök szerint él. Az ilyen erkölcsöket ugyan nagyon dicsérik az emberek, de oly kevéssé gyakorolják. Ha mindezt megtettétek, joggal fogjátok támadhatni a spiritizmust. Erős a spiritizmus, mert alapját ugyanaz képezi, mint a vallását, t. i. Isten, a lélek, a jövődő szenvedések és jutalmak. Erős főképen azért, mert a halált követő szenvedéseket és jutalmakat a földi élet természetes következményeinek tartja és mert képéből, mit a jövőről alkot, semmit sem tagadhat le a legóvatosabb értelem sem. Mivel jutalmaztatok a földi szenvedéseket ti, kiknek egész rendszeretek a tagadásban merül ki? Ti a hitetlenségre támaszkodtok, a spiritizmus az Istenbe helyezett bizalomra. Mig az a boldogságról, a reménység s az igazi testvériségről győzi meg az embert, ti a megsemmisülést helyezitek kilátásba és az önzéssel vigasztaljátok őt. A spiritizmus mindent megmagyaráz, ti pedig nem magyaráztok semmit sem. Mig az tényekkel bizonyít, ti semmit sem bizonyítottok. Hogyan kívánhatnátok tehát, hogy csak ingadozzunk is, mikor e két tan között kell választanunk?

VI.

Nagyon téves fogalmat alkotna valaki magának a spiritizmusról, ha azt hinné, hogy erejét anyagi jelenségek előidézéséből meríti; és ebből kifolyólag a jelenségek meggátlása által megingathatná alapját. A spiritizmus ereje bölcséletében rejlik, mely az értelemhez és a józan felfogáshoz szól. Az ókorban titkos tan volt az, melyet gondosan elrejtettek a nép elől. Ma már senki előtt sem titok. Nem beszél kétértelműen az emberhez, hanem világosan, minden rejtélyesség és félremagyarázásokra okot adó képletek nélkül. Azt akarja, hogy mindenki megértse; mert elérkezett az ideje, hogy az ember megtudhassa az igazságot. Nagyon is távol áll attól, hogy meg akarná gátolni a világosság terjedését, sőt épen juttatni akar mindenkinek belőle. Vakhitet nem vár senkitől, hanem azt óhajtja, hogy mindenki tudja, miért ad hitelt neki. Mivel pedig az értelemre támaszkodik, mindenkor erősebb lesz a megsemmisülést hirdető tanoknál. A jelenségek elé gördített akadályok képesek volnának-e azokat elfojtani? Csak azt eredményeznék az ily törekvések, hogy kíváncsivá tennék az embereket, akik óhajtanák megismerni a tiltott dolgokat. Másrészt kétségtelen, hogy végkép meg lehetne szüntetni a jelenségeket, ha csupán egyetlen ember kiváltságos tulajdonát képeznék és azt az embert eltennék láb alól. Az ellenséges tábor szerencsétlenségére azonban mindenki rendelkezhetik velük és meg is teszik kicsinyek és nagyok egyaránt, a paloták lakói ép úgy, mint a padlásszobákéi. Eltilthatják azt, hogy nyilvánosan foglalkozzanak vele az emberek; de határozottan tudjuk, hogy a legsikerültebb jelenségek épen nem a nyilvánosság előtt történnek, hanem bizalmas körben. Mivel pedig médium, vagyis eszköz mindenki lehet, ki gátolhat meg valamely családot abban, hogy a maga legbensőbb bizalmas körében ne érintkezzék a szellemekkel? Avagy megakadályozhatunk-e valamely egyedül álló embert ilyesmiben magának szobácskájában, vagy a foglyot börtönében, akár elrejtőzve, akár a börtönőr jelenlétében végzi is? Ha el is tiltják egyik

országban, azzal még nem akadályozták meg a többiben és az egész világon. Hiszen nincs olyan hely a két világrészen, Európában és Amerikában, ahol médiumok ne volnának. Ha pedig mind börtönre itélnék a médiumokat, akkor az emberiség felét kellene börtönbe vetni. Azzal sem érnek célt, ha minden spiritista könyvet tűzbe vetnének, ami nem könnyen eshetnék meg; mert ha ma elégetnék, holnap újak támadnának helyettük. Ennek oka pedig csak az, hogy a forrást megtámadni lehetetlen. A szellemeket ugyanis, kik tulajdonkép szerzői a könyveknek, nem lehet sem bebörtönözni, sem elégetni.

A spiritizmus nem egy ember műve. Senki sem mondhatja magáról, hogy ő alkotta, mert ép olyan régi az, mint maga a teremtés. Mindenütt és minden vallásban megvan, de főképen a katolikusban, ahol nagyobb is a tekintélye, mint bárhol másutt, mert minden spiritista elvet meg lehet benne találni. Ilyenek p. o.: a különböző fokozatu szellemek s azoknak az emberekkel való rejtett és kiváltságos érintkezése, az őrangyalok, az újra meg újra testetöltés, a léleknek még a földi életben való elszabadulása, a másod-én; a látomások és a különféle jelenségek és megjelenések, még az érzékelhető szellemjelenések is megvannak benne. Az ördögök a spiritizmus gonosz szellemei, csak az a különbség van közöttük, hogy az ördögről azt hiszik, hogy örökre gonosz marad; míg a spiritizmus a rossz szellemeket fokozatosan javulóknak mondja.

Mit cselekszik a jelenkor szellemtana? Egybegyűjti azt, ami szétszórtan megvolt és megfelelő kifejezésekkel magyarázza, amit csak képletes beszédben ismertek az emberek. Kiküszöböli a babona és tudatlanság szüleményeit, hogy megtartsa a tiszta valót. Ez az ő szerepe, vallásalapítást nem lehet neki tulajdonítanunk. Rámutat arra, ami van, de nem teremt semmit, mert alapjai öröktől fogva és mindenütt megvoltak. Ki merné tehát azt hinni, hogy képes e tant elfojtani gunyolódással vagy akár üldözéssel is? Ha egy helyről számüzik, felmerül több más helyen, sőt ugyanott is, ahonnan kitiltották, mivel a természetben rejlik; és az

ember nem rendelkezik olyan hatalommal, hogy megemmisithessen valamely természeti erőt, vagy tiltakozhassék Isten rendelése ellen.

Elvégre is, miért állna érdekükben az embereknek meggátolni a szellemtan terjesztését? Igaz, hogy eszméi olyan visszaéléseket helytelenítenek, melyek gögből és önzésből származnak, amelyek némely emberre nézve haszonnal járnak, de a nagy többség csak kárát vallja. A többség tehát pártolni fogja a szellemtant és komoly ellenségei csak azok lehetnek, kiknek érdekükben áll a visszaéléseket fenntartani. Hatásuk által a szellemtan eszméi nemcsak, hogy nem károsak az emberre nézve, hanem inkább rendet és nyugalmat segítenek elő, mert egymás iránt jobb érzést ébresztenek az emberekben és arra indítják őket, hogy anyagi érdeküket kevésbé keressék, a Gondviselés rendelkezésére pedig belenyugodjanak.

VII.

Három külön dologban nyilvánul meg a spiritizmus. Először a jelenségek tényeiben, másodsor az azokból levonható bölceleti és erkölcsi elvekben, harmadszor pedig az elvek alkalmazásában. Ennélfogva követőit három osztályba, azaz három különböző fokozatba sorozhatjuk. A első fokon állók hisznek a jelenségekben és beérik azzal, hogy azokat elismerik. Ezek számára az gyakorlati tudomány. A második fokon azok állanak, akik felfogják a jelenségek erkölcsi következményeit. A harmadfokiak pedig már ez erkölcsi elvek szerint élnek, vagy legalább is igyekeznek ezek szerint élni. Akár tudományos, akár erkölcsi szempontból vizsgáljuk is a spiritizmus jelenségeit, mindenki észreveheti, hogy egészen átalakítják gondolkozásunk módját, ami csakis az emberiség állapotának jó irányban való gyökeres átalakulására vezethet.

Az ellenséges tábor is három osztályba sorozhatjuk. Az elsőbe azok tartoznak, kik következetesen tagadnak minden új és nem tőlük származó dolgot. Ezek beszélnek a jelenségekről anélkül, hogy azokat legke-

vésbé is ismernék. Ide tartoznak mindazok, kik csak érzékelhető bizonyítékok alapján hagynak helyben valamit. Maguk még nem láttak semmit, de nem is akarnak látni, még kevésbé a dolog mélyére tekinteni, mert félnek, hogy kénytelenek lesznek beismerni, hogy nincs igazuk. Ezek szerint a spiritizmus képzeletszülte agyrém és bolondság, vagy jobban mondva, szerintük valójában nincs is spiritizmus. Jól meggondoltan hitetlenkedők az ilyenek. Velük egy sorba helyezhetők azok, kik egy-egy futó pillantásra csupán lelkiismeretük megnyugtatósáért mégis csak méltatták a dolgot, hogy mondhassák: akartam látni és mégsem láttam semmit. Nem látják be, hogy valamely tudomány megismerésére egy félóra nem lehet elég. A második csoportba azok tartoznak, kik nagyon is jól tudják, mennyire igaz tényekkel állanak szemben, és mégis harcolnak ellenük, mert személyes érdekük úgy kívánja. Ők elismerik, hogy van spiritizmus, de félnek a következményektől és mint ellenséget támadják meg. A harmadik csoportot azok képezik, kik tetteik és hajlamaik tulszigoru biráját látják a spiritizmus erkölcsi elveiben. A komolyan vett spiritizmus nagy zavarba hozná őket, tehát sem el nem vetik, sem el nem fogadják. Inkább szemet hunynak. Az első csoportot a gőg s az elbizakodás vezérli, a másodikat a dícsvágy, a harmadikat pedig az önzés. Könnyen belátható, hogy az ellenkezés ilyen indító okai nem állhatnak meg és idővel okvetlenül elenyésznek. Hiába keresnők ugyanis az ellenkezők olyan negyedik osztályát, mely kiváló ellenbizonyítékokra támaszkodhatnék. A spiritizmussal lelkiismeretesen és szorgalmasan foglalkozó, de vele ellenkező tudományt senki sem képes felmutatni. Az összes ellenzések csak a tagadásban merülnek ki. Komoly és megdönthetetlen cáfolattal senki sem áll elő.

Tulsokat várnánk az emberi természettől, ha azt hinnők, hogy a spiritizmus eszméinek hatása alatt képes azonnal átalakulni. Akik hirdetőivé lettek, azokra sem gyakorol egyenlő hatást és nem is állanak egyenlő fokon; mégis bármily csekély legyen is az eredmény, az csak javulásra vall, még ha csak abból állana is,

hogy bizonyosságot tesz a test nélkül való életről és világról, mert vele jár a materialista tanok cáfolata. Ez a dolgok megfigyelésének a következménye. Egész más hatással van a spiritizmus azokra, akik ismerik bölcseletét és többet látnak benne, mint különös jelenségeket. Első és általános hatás a vallásos érzék kifejlődése még azokban is, akik csak közönnnyel viseltettek minden szellemi dolog iránt, noha nem voltak materialisták. Ez megvetést keltett bennük a halál iránt, bár nem azt mondjuk, hogy óhajtják a halált. Távol állunk ettől. A spiritista ugyanis épügy óvja és védi életét, mint bárki más, de közönnnyel, zugolódás és bánkódás nélkül veszi, ha ki nem kerülheti a halált. Inkább szerencsének tartja, mint valami borzasztónak, mert bizonyosan tudja, hogy szelleme tovább él. A második fajta hatás csaknem olyan általános, mint az első és abban nyilvánul, hogy az ember megadással viseli az élet viszontagságait. A spiritizmus olyan magas szempontból tár elénk mindent, hogy követője előtt a földi élet fontosságának háromnegyed része elvész, és kevésbé érintik őt azután az élettel járó nehézségek. Innen van az, hogy a spiritisták nagyobb bátorsággal viselik szenvedéseiket, és jobban mérséklük vágyaikat. Innen ered az is, hogy idegenkednek az öngyilkosság gondolatától, mert a spiritizmus azt tanítja, hogy aki saját kezével vet véget életének, az épen azt veszíti el, amit elérni óhajtott. Nagy vigasztalást nyújt a szellemi embernek vagy spiritistának az a biztos tudomása, hogy a földi halál után más élet következik, melyet ő maga tehet boldoggá, és hogy érintkezhetik azokkal, akiket itt szeretett, vagy akik előtte mentek el innen. A szellemi ember láthatára egész a végtelenségig tágul azáltal, hogy folyton szemlélheti a sirontuli életet, melynek rejtélyes mélységeibe képes behatolni. Harmadszor az a hatása a spiritizmusnak, hogy mások hibái iránt elnézővé tesz. Nem szabad azonban elfelednünk, hogy az önzés és minden, ami vele összefügg, a legmaradandóbb az emberben. Ennélfogva azt legnehezebb gyökeresen kiirtanunk. Nagyon szívesen hozunk áldozatokat, ha nem kerülnek semmibe, de főképp, ha semmi rövid-

séget sem szenvedünk általuk. A pénz még igen erősen vonzza az emberek nagy többségét; és vajmi kevesen értik meg, hogy az fölösleges valami, amikor saját személyükről van szó. Az önmegtartózkodás pedig a legnagyobb haladás jele.

VIII.

Némely ember azt kérdi, vajjon a spiritizmus nem tanít-e semmi újabb vagy magasabb erkölcsi elveket, mint amelyeket Krisztus hirdetett? Mire való a spiritizmus, ha csak ugyanazokat az elveket hirdeti, melyek megvannak az evangéliumban is? Egészen Omar kalifa okoskodásához hasonlít ez, ki az alexandriai könyvtárra nézve a következőket mondta: „Ha nincs benne egyéb, mint ami a Koránban is megvan: akkor nincs rá szükség, tehát el kell égetni.“ Nem, a spiritizmus csakugyan nem foglal magában más erkölcsöket, mint amit Krisztus hirdetett. Mi azonban azt kérdezzük: nem adott-e Isten az embereknek Krisztus előtt is törvényeket Mózes uján? Nem foglalja-e magában a tizparancsolat is ugyanazokat az erkölcsi tanokat? Mondhatnók-e azért mégis, hogy Jézus tanítása fölösleges volt? Azt is kérdezzük a spiritista erkölcsök hasznának a tagadóitól: miért gyakorolják olyan kevéssé Krisztus erkölcsöseit? Miért van az, hogy a legfőbb törvényt, az általános felebaráti szeretet törvényét éppen azok hágják át elsősorban, kik joggal hirdetik magasztos voltát? A szellemek nemcsak bizonyítani akarják az erkölcsi törvényt, hanem gyakorlati hasznát is megmutatják. Értetetővé teszik és igazolják azokat az igazságokat, melyeket eddig csak képekben hirdettek. Azonkívül az erkölcsiek mellett a legmélyebb lélektani kérdéseket is megmagyarázzák.

Jézus azért jött a földre, hogy az igazi jó utra vezesse az embereket. Ha akkor emlékeztette Isten félreismert törvényeire a emberiséget, miért ne küldhetne most is szellemeket hozzá, hogy újra eszébe juttassa, és még pontosabban meghatározza ugyanazokat a törvényeket? Miért ne tenné ezt éppen most, mikor az em-

ber azokat elfelejti, mert mindent gögijének és pénzvágyának áldoz fel? Ki merne határt szabni Isten hatalmának és ki merné irányítani útjait? Ki mondhatja, hogy nem érkezett el az előre megjövendölt idő, amit a szellemek állítanak? Ki mondhatja, hogy távol állunk azoktól, kik láthatólag fogják megkapni az emberi nemnek szánt s a rosszul értett, meg félremagyarázott igazságokra vonatkozó kinyilatkoztatást, melynek az a célja, siettetni haladásunkat? Nem a Gondviselés kezét láthatjuk-e abban, hogy a jelenségek egyidejűleg jelentkeznek a földteke minden pontján? Nem egyetlen ember jön el mint próféta hozzánk az égi üzenetekkel, hanem mindenfelől áramlik a világosság földünkre, és általa egészen új világ tárul szemünk elé. Valamint a göröső feltalálása az általunk nem sejtett végtelenül parányi élőlények világát ismertette meg; valamint a távcső ezer meg ezer oly világot tárt szemünk elé, melynek létét azelőtt nem is gyaníthattuk: ugy a szellemi közlemények a láthatatlan világot leplezik le előttünk, mely környez és minduntalanul érint is bennünket, sőt tudunk nélkül részt is vesz abban, amit eslekszünk. Nemsokára e reánk váró ismeretlen világ is épolv elvitathatlan lesz, mint a görösői parányi lények világa és a mindenségben elenyésző világok. Semmi sem volna tehát az, hogy bennünket egész világgal ismertetnek meg és beleavatnak a siron túl következő élet rejtélyeibe? Igaz ugyan, hogy ezek a felfedezések, ha ugyan így nevezhetjük, némileg ellenkeznek bizonyos elfogadott fogalmakkal. Csakhogy nem módosították-e, sőt nem döntötték-e meg gyakran a tudományos felfedezések is a leghiteltérdemlőbbnek vélt felfedezéseket? Nem kellett-e önszeretetünknek meghódolnia a tények előtt? Ugyanigy leszünk a spiritizmussal is, melynek nemsokára polgárjoga lesz a többi emberi ismeret között.

A tulvilági lényekkel való közlekedés eredménye az, hogy megértettük velünk, mikép a siron túl is élünk. Hogy pedig lássunk is valamit belőle, beavattak bennünket, hogy érdem szerint miféle fájdalmak és örömek várnak ott reánk. Ezáltal pedig a spiritizmus felé

tereltek olyanokat is, kik azelőtt az emberben az anyagnál többet nem láttak és őt szervekkel ellátott gépnek tekintették. Igazunk volt akkor is, mikor azt mondtuk, hogy a spiritizmus tényekkel ölte meg a materializmust. Ha csak ennyit lett volna is képes elérni a spiritizmus, akkor is hálával tartoznék neki a társadalom. De ennél többet tesz. Elénk tárja a rossz elkerülhetlen következményeit, azaz hatását, és így megértteti velünk a jónak szükséges voltát is. Sokkal többet tett nemesebben érzővé, sokkal többnek fojtotta el rossz hajlandóságait és sokkal többet térített le a rossz utról, mint ahogy el is képzelhetnők. Ezek száma pedig napról-napra gyarapszik. Számukra a jövő nem bizonytalanság és nem pusztá reménység többé, hanem megértett valóság. Megértették, amidőn látták és jajgatni vagy örvendezni hallották a földön elkövetett tetteik miatt azokat, kik már elköltöztek innen. Aki szemtanuja lehet ennek, kénytelen gondolkozni róla és szükségét érzi annak, hogy megismerje önmagát és megjavuljon.

IX.

Nem mulasztották el a spiritizmus ellenfelei azt sem, hogy fegyverül ne használják ellene az egyik-másik tételre vonatkozólag felmerült nézeteltéréseket is. Nincs pedig mit csodálnunk azon, ha kezdetben nézeteltérések merülnek fel valamely még alig ismert tudományt illetőleg, mikor még mindenki csak tükéletlenül és a saját szempontjából kiindulva látja azt. Ilyenkor könnyen megesik, hogy egymással ellenkező rendszereket alkotnak az emberek. Behatóbb tanulmányok által ma már megdőlt e rendszerek háromnegyedrészre. Ide kell számítanunk elsősorban azt a felfogást, mely azt tartotta, hogy minden szellemi közlemény a gonosz szellemelettől ered. Mintha bizony Istennek lehetetlenség volna jó szellemeket küldenie az emberek közé. Badar tan ez, mert meghazudtolják a tények, és istentelen tan, mert tagadja Isten hatalmát és jóságát. A szellemek mindig biztattak, hogy ne nyugtalankodjunk

a nézeteltérések miatt, mert az egység idővel meglesz. Meg is van már a tételek legtöbbszörre nézve, és napról-napra fogynak az eltérések. Azt kérdeztük tehát tőlük: mire támaszkodhatunk addig is, míg létrejön az egység, ha részre hajlatlanul és minden érdeket mellőzve akarunk itélteni? Feleletük erre az alább következő sorokban van.

„Az a legtisztább világosság, amit egyetlen felhő sem homályosít el. A gyémánt is akkor legértékesebb, ha nincsen feltá. Tanításuk tisztasága után itéljétek meg tehát a szellemeket is. El ne feledjétek, hogy vannak a szellemek közt olyanok is, kik földi fájdalmaiktól még nem szabadultak meg teljesen. Beszédjük alapján kell tehát őket egymástól megkülönböztetnetek. A mondottak összegéből itéljétek meg azért őket. Azt nézzétek, van-e észszerű összefüggés közleményeikben, nem árulnak-e el azok tudatlanságot, gögőt vagy rossz akaratot, a bölcsesség bélyegét viselik-e magukon szávaik mindenkor, mert az igazi felsőbbiségnek az a jellemzője. Ha világotok nem hajlanék a tévedések felé, akkor tökéletes volna, de attól távol áll. Meg kell előbb tanulnotok különbséget tenni a tévedés és az igazság között. Tapasztalatok utján kell tanulnotok, hogy ítélhessetek és haladhassatok. Ott fog az egység létrejönni, ahol sohasem keverték össze a jót a rosszal; ott lesznek kénytelenek az emberek a viszonyok nyomása alatt egyesülni, mivel arra fognak következtetni, hogy az igazságnak ott kell lennie.“

„Ne törődjétek az eltérésekkel, mert azok inkább alakiai, mintsem a tartalomra vonatkoznak! Tartsátok eszetekben, hogy az alapelvek mindenütt ugyanazok és mindnyájatokat egy közös gondolatban kell egyesíteniök. Ez a gondolat pedig: szeressétek Istent és a jót cselekedjétek. Bármilyenek gondoljuk is eljövendő szellemi létünk körülményeit és haladásunk módját a tulvilágon, végcélunk mindenkép ugyanaz marad: jót kell művelnünk. És ennek nincsen kétféle módja.“

Akadnak ugyan a spiritizmus hívei között olyanok, kiknek elméletei egymástól eltérnek, de az alaptételekben mindnyájan egyetértenek. Van tehát egység. Az

egyetértők táborából csak azt a csekély kisebbséget kell kihagynunk, amely nem ismeri el, hogy a szellemeknek részük van a jelenségek létrejöttében. Ezek a jelenségeket részben tisztán fizikai okoknak tulajdonítják, holott ez ellenkezik azzal az alaptétellel, hogy minden értelmi hatásnak értelmes okból kell erednie. Másrészt saját gondolataink visszatükröződésének tartják, amit pedig meghazudtolnak a tények. A többi eltérő pontok csak másodrendűek, melyek az alapot érintetlenül hagyják. Keletkezhetnek iskolák oly célból, hogy a tudomány által még vitatott részekre nézve világosságot deríteni igyekezzenek: de egymással vetélkedő felekezeteknek nem szabad támadniok. Nézeteltérések csak oly két csoport közt merülhetnek fel, melynek egyike a jónak hive, másika pedig rosszra törekszik, vagy felebarátainak rosszat kíván. Szóval nem mondhatjuk őszinte spiritistának vagy a szellemek által hirdett nagy erkölcsi elvektől áthatottnak azt, ki képes rosszat akarni vagy felebarátainak rosszat kívánni, bármelyik nézetnek legyen is a hive Akinek téves a nézete, az előbb-utóbb világosságához fog jutni, ha azt igaz hittel és előítélet nélkül keresi. Addig is mindnyájuk számára van egy összetartó kapocs, melyre gondolva egyesülniök kell. Mindenkienek ugyanegy a célja, mellékes, hogy melyik uton törekszik feléje, ha csak az odavezető uton jár. Senkienek sem szabad akár anyagi, akár erkölcsi kényszer által másra bizonyos utírányt erőszakolnia. Csakis az jár téves uton, aki a másik utját elítéli, mert rossz szellemek hatásának engedve cselekszik. Az igazság diadalát sokkal inkább biztosítja a józanság és a mérséklet, mint az irigység és a féltékenység mérgével telített kárhoztatások. A jó szellemek csakis egységet és felebaráti szeretetet hirdetnek és tiszta forrásból sohasem származhatott rosszakaratu vagy a könnyörülettel ellenkező gondolat. Befejezésül hallgassuk meg Szent Ágoston szellemének erre vonatkozó tanácsait.

„Elég sokáig tépdesték és átkozták egymást az emberek a béke és az irgalom Istenének nevében. Ez Isten elleni bűn. A spiritizmus az a kötelék, mely maj-

dan egyesíteni fogja őket, mert megmutatja nekik, hol az igazság és hol a tévedés. Lesznek azonban akkor is irástudók és farizeusok, kik tagadni fogják, amint Krisztust is tagadták. Akárjátok-e tudni, mily szellemek befolyása alatt állanak a világ különböző felekezetei? Munkájukról és elveikről ítéljük meg őket. Jó szellemek soha sem ösztönöztek rosszra. Sem nem tanácsolták, sem nem hagyták jóvá soha a gyilkosságot és az erőszakot, gyűlöletet nem szítottak, sem kincs-szomjat, dicsvágyat és az emberekben földi javak után való vágyódást nem keltettek. Csakis azok a kedvenceik, kik jók és felebaráti jóindulattal teltek mindenki iránt. Jézus előtt is azok a kedvesek, mert azon az uton haladnak, melyet Ő mutatott meg oly célból, hogy Hozzá juthassanak.“

SAJTÓHIBÁK.

Lap	Sor	Hibásan	Helyesen
10.	felülről 3.	fog	e szó törlendő
39.	" 2.	a kutatók csak	csak a kutatók
131.	alulról 18.	gyöngülne	gyöngülnek
132.	felülről 19.	Mars	Mercur
132.	" 25.	villamosság	villamosság és delezesség
132.	" 26.	minden	minden ugyanazon fokozatú
164.	" 20.	anyag	anyag
173.	alulról 10.	amint	mint
193.	felülről 6.	láthatatlan	látható
201.	" 17.	szermékek	gyermékek
205.	" 13.	feteszük	feltesszük
207.	alulról 9.	az az	az
220.	" 18.	durvább a	durvább
237.	" 1.	szomambulizmus	szomnambulizmus
292.	" 9.	kasonlitható	hasonlitható
372.	" 3.	képességükről	képességekből
407.	" 10.	kerülnek	kerül nekik a jó
451.	" 13.	hajuk	hatjuk
459.	" 11.	teremtényeink	teremtényeinek
463.	felülről 3.	meséitetekt	meséiteket
463.	alulról 16.	bünteteés	büntetés
476.	felülről 7.	Istenhez való	Isten iránti
476.	" 9.	reménysegét	reménységet
477.	" 8.	törvny	törvény